

אומרים: אוכלין - כדין פירות שביעית המותרים.
בית שמאי אומרים: אין אוכלין פירות
שביעית בטובה - אין מחזיקין טובה לבעלים בעד
 הפירות שאוכל משדהו, לפי שפירות הפקר הן. **ובית**
הלל אומרים: אוכלין בטובה ושלל בטובה
 שאף על פי שהפירות הפקר, מותר להכיר טובה
 לבעל השדה ולהודות לו בעד הפירות.
רבי יהודה אומר: חלוף הדברים - בית שמאי
 סוברים שאוכלים גם בטובה, ובית הלל סוברים שאין
 אוכלים בטובה, והרי שהלכה זו היא **מקלי בית**
שמאי ומחמרי בית הלל - מהמקומות בהם בית
 שמאי מקילים ובית הלל מחמירים:

משנה ג

חוכרין - רשאי ישראל לקבל בחכירה, היינו תמורת
 תשלום כך וכך כורים לשנה **נירין** - שדות שנחרשו
מן הנכרים בשביעית כדי שהישראל יזרען
 במוצאי שביעית, ואף על פי שמעודד בכך את הגוי
 לחרוש בשביעית, לפי שאין הגויים מצווים על
 שביתת הארץ, **אבל לא** חוכרין שדות **מישראל**
 שחרשו בשביעית באיסור.
ומחזיקין ידי נכרים לומר להם "תחזקנה ידיכם"
 וכדומה אף על פי שעובדים בשדותיהם **בשביעית,**
אבל לא ידי ישראל שאסור להחזיק ידי עוברי
 עבירה. **ושואלין בשלומן** של הגויים כל הימים, ואפילו ביום חגם שחוגגים לכבוד
 עבודה זרה, **מפני דרכי שלום:**

משנה ד

המדל ביותים בשביעית, שעוקר אילן אחד או שניים ומדלל את צפיפות
 האילנות, **בית שמאי אומרים: יגום** - יקצץ את הגזע וישאיר את השורש בארץ,
 שלא יראה כמתקן את שדהו בשביעית, **ובית הלל אומרים: ישרש** - יכול

ביאורים והרחבות

לזרעה במוצאי שביעית, אך אם עשה רק עבודת ניקוי, כגון שפינה השדה מאבנים או מקוצים
 שהיו בה - לא קנסוהו חכמים ומותר לזרעה במוצאי שביעית.

ר' עובדיה מברטנורא
 בו השדה: לא תזרע למוצאי
 שביעית. דקנסינן ליה בהני
 יותר מבנתקווצה: בטובה.
 אסור דאין מחזיקין טובה
 לבעלים דרחמנא אפקרינהו:
 חלוף הדברים. דב"ש לקולא.
 ואין הלכה כר' יהודה: ג חוכרין
 נירין. יכול ישראל לקבל עליו
 בכך וכך כורים לשנה שדה
 הנכרי שחרשה בשביעית
 לזרעה למוצאי שביעית, ואע"פ
 שגורם לנכרי לחרוש בשביעית.
 נירין, לשון נירו לכם ניר (ירמיה
 ד): ומחזיקים ידי נכרים. אם
 מצאו חורש יכול לומר לו יישר
 כחך וכיוצא בזה: ושואלים
 בשלומן. ואפילו ביום אידו:
 ד המדל ביותים. כשהיותים
 מקורבים זה לזה יותר מדאי
 נוטל אחד ומניח ב' או נוטל ב'
 ומניח אחד כדי שיגדל ויתעבה.
 מדל לשון שליפה והסרה, וי"מ
 לשון דלדול ודלות שמדלדל
 שדהו מן היותים: יגום. גומם
 ומקצץ האילן ומשאיר השרש
 בארץ, ולא ישרש לגמרי שלא
 יראה כעובד את האדמה:

אומרים: אין לוקחים מאדם החשוד על השביעית לוף, אלא **משירבה** לוף **החדש** של שנה שמינית, ובירושלמי מפרש שזה מחג הפסח:

משנה ו

אלו כלים שאין האמן רשאי למכרם בשביעית לאדם החשוד לעבוד את האדמה בשביעית, שמא יעבוד בהם: **מחרשה וכל בליה, העול** - כלי רתמה לשוורים המושכים את המחרשה, **והמזרה** - כלי שזורין בו התבואה בגורן, **והדקר** - מין מעדר לחפירה.

אבל מוכר הוא בשביעית לכל אדם **מגל יד ומגל קציר, ועגלה וכל בליה** שבאלה משתמשים גם למלאכות המותרות בשביעית, כגון לקצור מעט מן ההפקר ולהביא בעגלה לבית.

זה הכלל: כל שמלאכתו מיוחדת לעברה - אסור למכור, שהרי הוא מסייע בידי עובדי עבירה. אבל כלי ששימושו **לאסור ולהתר** - **מתר** למכור בשביעית:

משנה ז

היוצר - אומן העושה כלי חרס **מוכר** אפילו לחשוד על השביעית **חמש בדי שמן** - כדים לשמן **וחמש עשרה בדי יין, שפן דרבן** של אדם **להביא** בכמויות כאלו שמן או יין **מן ההפקר** - מפירות שביעית שהם הפקר, ומותר לו לקחת מפירות שביעית לצורך מאכל ביתו.

ואם הביא מן ההפקר **יותר מפאן** - מהשיעור הזה - **מתר** היין והשמן בדיעבד. אך לכתחילה לא, ולכן לא ימכור לו היוצר יותר מחמש כדים לשמן ומחמש עשרה כדים ליין. **ומוכר** יותר מן השיעור הזה

שמא יחזור הגוי וימכור לישראל החשוד על השביעית, מותר למכור כל כמות שהיא, שהרי אין שביעית נוהגת

ר' עובדיה מברטנורא
כיוצא בו: **משירבה** (בו) החדש. בירושלמי מפרש דהיינו מן הפסח ואילך. והלכה כחכמים: ו **שאיין האומן רשאי** למכרן בשביעית. למי שהוא חשוד על השביעית, אבל למי שאינו חשוד שרי דאינו קונה אלא להצניע עד [אחר] שביעית: מזרה. שזורין בו התבואה בגורן: דקר. כמין יתד של ברזל שקורין קולטרו בלע"ז, והוא עשוי לחפור בו את הקרקע לשון וידקור את שניהם (במדבר כה): **מגל יד ומגל קציר ועגלה**. מותרין שמא הוא [רוצה] לקצור מן ההפקר ולהביא בעגלה למאכל ביתו, ואין אסור אלא להביא הרבה לעשות אוצר: ז היוצר. אומן העושה כלי חרס מוכר אפילו לחשוד על השביעית ה' כדי שמן וט"ו כדי יין, וליכא למיחש שמא רוצה כולם לשמן או כולם ליין שניכרים הן אותם של יין מאותם של שמן, שהעפר שעושים ממנו כדי יין אינו דומה לעפר שעושים ממנו כדי שמן: ואם הביא יותר מכאן מותר. ולא חיישינן שמא מן המשומר דשביעית הביא: ומוכר לגוים בארץ. ולא חיישינן שמא יחזור הנכרי ומכרם לישראל החשוד: ולישראל בחוצה לארץ. ולא חיישינן שמא יוליכם בארץ, א"נ שמא יכניס לתוכן יין ושמן

לנכרי בארץ ואינו חושש **ולישראל בחוצה לארץ** בחוצה לארץ:

נטמאת מחמת כלים טמאים של עם הארץ, ומשתגלגל העיסה חייבת בחלה, ונמצא שמסייעת לה לטמא את החלה, שֶׁאֵין מַחֲזִיקִין יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֶרָה. וְכֵלָּן לֹא אָמְרוּ חכמים שמותר להשאיל ולסייען שלא בשעת עבירה אֲלָא מִפְּנֵי דַרְכֵי שְׁלוֹם - שלא יבואו לידי איבה.

וּמַחֲזִיקִין יְדֵי נָכְרִי בַשְּׁבִיעִית כשרואים אותם עובדים את שדותיהם בשביעית, מברכים אותם שיצליחו בעבודתם, אֲכָל לֹא יִשְׂרָאֵל. וְשׂוֹאֲלִין בְּשִׁלּוֹמָן כל הימים, מִפְּנֵי דַרְכֵי שְׁלוֹם:

פרק שישי

דיני הארצות לענין שביעית

משנה א

שְׁלֹשׁ אַרְצוֹת - אַזּוּרִים יֵשׁ בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל לַשְּׁבִיעִית:

כָּל מְקוֹם שֶׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי בָבֶל בִּימֵי עֲזָרָא וְנַחֲמִיָּה, הֵינּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעַד כְּזֵיב - אֲכִזִּיב, הַנִּמְצָאָה צִפּוֹנִית לַעֲכּוֹ, לֹא נֶאֱכָל לְאַחַר הַשְּׁבִיעִית בְּלֹא בִיעוּר וְלֹא נֶעְבֵּד - אֵין הָאֲדָמָה נֶעֱבֶדֶת שֶׁם בַּשְּׁבִיעִית, שִׁישׁ שֶׁם אִיסוּר עֲבוֹדַת הַקֶּרֶק.

וְכָל מְקוֹם שֶׁהַחֲזִיקוּ בּו עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּכִיבוֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ, וְהוּא חֶבֶל הָאָרֶץ שֶׁבִּגְבוּל הַצִּפּוֹנִי מֵעֶרְבִי, מִכְּזֵיב בַּצִּפּוֹן וְעַד הַנֶּהָר "קֶסְמִיָּה" וְעַד אֲמֹנָה - בְּכִיוּן הַצִּפּוֹנִי לַצֵּד הַהֵר 'אֲמֹנָה', שֶׁהוּא מֵהָרִי הַלְּבָנוֹן, אֲזוּר זֶה כִּבְשׁוּהוּ עוֹלֵי מִצְרַיִם וְלֹא כִבְשׁוּ עוֹלֵי בָבֶל, וְלִכְּן הִגְדֵּל שֶׁם נֶאֱכָל בְּלֹא קְדוּשַׁת שְׁבִיעִית, שֶׁקְדוּשָׁה רִאשׁוֹנָה קִידְשָׁה לְשַׁעֲתָה אֲבָל לֹא קִידְשָׁה לַעֲתִיד לְבוֹא, אֲכָל לֹא נֶעְבֵּד - שֶׁלַּעֲנִיַן עֲבוֹדַת

ר' עובדיה מברטנורא
טומאה לחלה: וכולן לא אמרו. לא התירו להשאיל כלים ולסייען בלא שעת עבירה עצמה אלא משום דרכי שלום: מחזיקין ידי נכרים. אגב גררא דדרכי שלום תנא ליה הכא, ומפורש לעיל בפרק ד:

ו א שלש ארצות לשביעית. חלוקות לענין דין שביעית: כל שהחזיקו עולי בבל. עזרא וסיעתו כשעלו מבבל: לא נאכל ולא נעבד. שעבודת הארץ ההיא אסורה בשביעית, ואם נעבדה וגדלה אסור לאכול מאותן גדולים. פ"א ועיקר, לא נאכל לאחר שביעית בלא ביעור ולא נעבד בשביעית: מכזיב ועד הנהר ועד אֲמֹנָה. כזיב משוך כלפי הצפון לצד מזרח ורצועה יוצאת מעכו שיושבת ברצועה של א"י במקצוע צפונית מזרחית ואותה רצועה משוכה כלפי צפון והולכת עד כזיב ורצועה אחרת משוכה מעכו כלפי מזרח ובה הנהר האמור כאן, ואלו השתי רצועות כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל: ועד אֲמֹנָה. הוא הר ההר הכתוב בגבולות הארץ בפרשת אלה מסעי, תתאו לכם הר ההר מתרגמין בירושלמי טורי אֲמֹנָה, והוא בצפונה של א"י לצד מערב אצל הים הגדול, וגם זו לא כבשו עולי בבל הלכך נאכל לאחר הביעור,

הקרקע בשביעית החמירו שם לאסור מדרבנן.

מִן הַנֶּהָר וּמֵאֲמֹנָה וְלִפְנֵים - החלק המכונס בין נהר "קֶסְמִיָּה" להר אֲמֹנָה, שאֲמֹנָה הוּא בְּתוֹךְ הַגְּבוּלוֹת שֶׁבִּפְרִשַׁת "מִסְעִי" אֲך' לֹא נִכְבַּשׁ עַל יְדֵי עוֹלֵי מִצְרַיִם, וְלִכְּן נֶאֱכָל וְנֶעְבֵּד שֶׁלֹּא גָזְרוּ שֶׁם כָּלֵל אִיסוּרֵי שְׁבִיעִית:

משנה ב

עוֹשִׂין את כל העבודות בשביעית **בְּתֵלוֹשׁ** - בפירות שביעית התלושים **בְּסוּרְיָא, אֲבָל לֹא בְּמַחְבֵּר** - בפירות המחוברים¹⁷:

דְּשִׁין, וְזוֹרִין תבואה, **וְדוֹרְבִין** ענבים, **וּמַעְמָרִין** - אוגדים צרורות של שיבולים לעמרים, שכל אלו עבודות בתלוש, **אֲבָל לֹא קוֹצְרִין וְלֹא בּוֹצְרִין וְלֹא מוֹסְקִין**.

כָּלֵל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כָּל שֶׁיִּצָּא בּוֹ מִתֵּר מִן הַתּוֹרָה בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל כגון עבודות בתלוש, שרק מדרבנן אסור לעשותן בלא שינוי (להלן ח, ו), **עוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּסוּרְיָא** כדרכו בלא שינוי:

משנה ג

בְּצִלִּים של שישית שנכנסו לשביעית **שִׁירְדוּ עֲלֵיהֶם גְּשָׁמִים וְצִמְחוּ** בשביעית, **אִם הָיוּ הָעֵלִין שִׁלְהֶם שְׁחֹרִין** - ירוק כהה הנוטה לשחור -

ר' עובדיה מברטנורא

ולאידך לישנא אם נעבד בשביעית נאכל דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא, ולא נעבד, דלענין עבודה החמירו לאסור מדרבנן: מנהר ומאמנום ולפנים. כך כתוב בכל הספרים, וטפי הוה ניהא אי הוה גרסינן ולחון. ואפשר לפרש בדוחק מהנהר ולפנים מתחלת הנהר ולפנים לצד הנהר חוצה לארץ, וכן מתחלת טורי אמנום ולפנים לצד ההר קרוי לפנים: **ב עושים בתלוש**. אפילו אצל החשודים, ואילו בארץ ישראל תנן לא תבור ולא תטחון עמה: סוריא. ארם נהרים וארם צובה שכבש דוד, ואינה כא"י לכל דבר מפני שכבשה קודם שכבש א"י כולה, ובקצת דינים עשאוה כא"י ובקצתן כחוצה לארץ: אבל לא במחבר. כגון מסיקה קצירה ובצירה, ודוקא בשמור אבל במופקר אפילו בארץ מותר, דתניא בת"כ מן השמור אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר. וטעמא דגזור בסוריא במחבר כדי שלא יהיו מניחים את ארץ ישראל והולכים ומשתקעים בסוריא, ובתלוש התיירו כדי שימצאו העניים שבארץ ישראל קצת ריוח בסוריא שהיא קרובה להם, ולא יצטרכו לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ: כל שכיוצא בו מותר בא"י. מדאורייתא, כגון תלוש אף ע"ג דמדרבנן אסור בלא שינוי עושין אותו בסוריא כי אורחיה ואינו צריך לשנות. א"נ הכי קאמר כל שכיוצא בו מותר בארץ במופקר עושים אותו בסוריא אפילו בשמור, אבל במחבר אסור מדרבנן בארץ אפילו במופקר: **ג בצלים שירדו עליהם גשמים**. בצלים של ששית שנכנסו לשביעית, וירדו עליהם גשמים וצמחו, אם השחירו העלין בידוע שגדלו והוסיפו, ואתו גדולי שביעית ומבטלים העיקר אע"פ שהוא מרובה, אבל אם הוריקו העלין אז הולכים וכמשין ולאזו מארעא קא רבו: אם יכולין ליתלש בעלין. דרך בצלים כשנגמרים יוצאין מעצמן מן הארץ ונוחין ליתלש, ואם העלין חזקים

ביאורים והרחבות

17. פירוש: ארצות ארם נהרים וארם צובה שכבש דוד המלך, צפונית-מזרחית לארץ ישראל, נקראות סוריא. סוריא אינה כארץ ישראל לכל דבר, מפני שדוד כבשה קודם שכבש את ארץ ישראל כולה, ובקצת דינים עשאוה כארץ ישראל, ובקצת דינים כחוץ לארץ. בסוריא התיירו עבודה בשביעית בפירות שביעית התלושים, אך לא במחבר, כדי שלא יעזבו את ארץ ישראל בשביעית (שבה אסור לעבוד את האדמה) וילכו לעבוד בסוריא, וישתקעו שם. ובתלוש התיירו, כדי שימצאו העניים שבארץ ישראל קצת רווח בסוריא שהיא קרובה להם, ולא יצטרכו לצאת מארץ ישראל ולהשתקע בחוץ לארץ.

בְּמִינָהּ, וְשִׁלָּא בְּמִינָהּ רַק בְּנוֹתָן הַאיסור טַעַם
בהיתר:

פרק שמיני

איסור הפסד פירות שביעית

משנה א

כָּלֵל גְּדוֹל אָמְרוּ בְּשִׁבְעִית - בגידולי השביעית,
איך להשתמש בהם:

כָּל הַמִּיחָד לְמֵאכֹל אָדָם - אין עושין מִמֶּנּוּ
מְלוגמא - תחבושת לְאָדָם, וְאִין צָרִיךְ לִזְמַר
שלא יעשה מלוגמא לְבִהמָה שנאמר (ויקרא כה, ו):
”וְהִיתָה שֹׁפֶת הָאָרֶץ לָכֶם לְאָכְלָהּ” - כל שהוא מיוחד
לכם יהיה לאכלה ולא לרפואה.

וְכָל שְׂאִינוּ מִיחָד לְמֵאכֹל אָדָם - עושין מִמֶּנּוּ
מְלוגמא לְאָדָם, אֲבָל לֹא לְבִהמָה שנאמר (שם,
ז): ”וְלִבְהֶמְתָּךְ וְלַחֲיָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ
לְאָכֹל” - דבר הראוי לחיה ולבהמה יהיה לאכול לחיה
ולבהמה, ולא לעשות לה מלוגמא.

וְכָל שְׂאִינוּ מִיחָד לֹא לְמֵאכֹל אָדָם וְלֹא
לְמֵאכֹל בְּהֶמָּה - חֹשֵׁב עָלָיו בשעת לקיטה
שיהיה לְמֵאכֹל אָדָם וְלְמֵאכֹל בְּהֶמָּה - למאכל
לשניהם - **נוֹתֵנִין עָלָיו חֲמָרִי מֵאכֹל אָדָם -**
שאסור לעשות ממנו מלוגמא לאדם וְחֲמָרִי מֵאכֹל
בְּהֶמָּה - שאסור לבשלו, אלא דווקא לאכלו חי.
חֹשֵׁב עָלָיו בשעת הלקיטה להשתמש בו לְעֵצִים -
הָרִי הוּא כְּעֵצִים שסתמם להסקה, ולא חלה עליהם
קדושת שביעית, כְּגוֹן הַסִּיאָה וְהָאֵזוֹב וְהַקּוֹרְנִית
- סוגי אֵזוֹב הבר, ומשתמשים בהם לצרכי מאכל או
לצרכי הסקה, וכיוון שאינם מיוחדים למאכל הולכים
בהם אחרי מחשבתו:

משנה ב

שְׁבִיעִית נִתְּנָה - מותר להשתמש בפירות שביעית
לְאֲכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה וְלִסְכָּה

ר' עובדיה מברטנורא
אוסרת בכל שהוא במינה.
לאחר הביעור. אבל קודם
הביעור אין בהם קדושת
שביעית שיהא אסור להפסידה
ולעשות בהם סחורה, עד שיהא
בהם בנותן טעם, בין במינה בין
שלא במינה: ושלל במינה.
אפילו לאחר הביעור בנותן
טעם: **ח א כלל גדול.** מלוגמא.
תחבושת ורטיה ופירוש
מלוגמא מלא לוגמא שדרך
אדם ללעוס מלא לוגמיו חטים
או תאנים ונותן על גבי מכתו:
אין עושים מִמֶּנּוּ מלוגמא.
דכתיב (ויקרא כה) והיתה שבת
הארץ לכם לאכלה, מה שהוא
מיוחד לכם דהיינו למאכל אדם
יהיה לאכלה ולא למלוגמא,
אבל מה שאינו מיוחד לכם
יהיה בין לאכלה בין למלוגמא,
הלכך כל שאינו מאכל אדם
עושין ממנו מלוגמא לאדם:
עושין ממנו מלוגמא לאדם
אבל לא לבהמה. דכתיב (שם)
ולבהמתך ולחיה אשר בארצך
תהיה כל תבואתה לאכול, דבר
הראוי לחיה ולבהמה תהיה
לאכול לבהמה ולא לעשות לה
מלוגמא: חומרי אדם. שאין
עושין מהם מלוגמא: וחומרי
בהמה. שאסור לשלקן:
הסיאה. עשב שקורין לו בערבי
צידר"ג: ואזוב. צעת"ר בערבי
ובלע"ז איספ"ו: וקורנית.
בערבי חש"א ובלע"ז
שדריא"ע: **ב לאכילה ושתייה**
וסיכה. בענבים וזיתים מיירי

- כל דבר כדרך תשמישו, **לֹאֲכַל דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לֹאֲכַל** אם דרכו לאכול חי - חי, ואם מבושל - מבושל, וכן אם אין דרך לאכלו, כגון אוכל שנתקלקל - אינו חייב לאכלו, וכן **וְלִסְוֹךְ דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לִסְוֹךְ**. **לֹא יִסְוֹךְ יֵין וְחֶמֶץ** הואיל והדרך להשתמש בהם לשתייה, **אֲבָל סֶךְ הוּא אֶת הַשְּׂמֶן** שדרך לסוך בו.

וְכֵן הָדִין בְּתַרּוּמָה טמאה **וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנִי** אפילו טהור, שניתנו לאכילה ולשתייה ולסיכה, לאכול דבר שדרכו לאכול ולסוך דבר שדרכו לסוך. **קֹל מֵהֶם שְׁבִיעִית, שְׁנֵתָנָה** גם השמן שלה **לְהַדְלִקַת הַנֵּר** מה שאין כן בתרומה טהורה ובמעשר שני, שאסור להשתמש בהם להדלקת הנר:

המשך דיני האיסור לסחור בפירות שביעית

משנה ג

אֵין מוֹכְרִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית - אפילו במקום שהתירו למכור, כגון אם לקט פירות שביעית לאכילתו והותר - **לֹא בַמָּדָה, וְלֹא בַמִּשְׁקָל, וְלֹא בַמִּנְיָן** אלא באומדן.

וְלֹא יִמְכּוּר הַתְּאֵנִים שדרכן להימכר במשקל, אפילו **בַּמִּנְיָן** - היינו אפילו אם שינה מדרך המכירה אסור, **וְלֹא יִמְכּוּר יֶרֶק** שדרכו להימכר במנין, אפילו **בַּמִּשְׁקָל** והטעם הוא כדי שיימכרו בזול, וכדי שיהא היכר שצריך לנהוג בהם קדושת שביעית.

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵף לֹא יִמְכּוּר יֶרֶק אֲגָדוֹת - אפילו שזה ללא מנין, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בשאר השנים. **וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: אֵת**

שֶׁדָּרְכּוֹ לֶאֱגוֹד בְּבֵית - אף כשמביא לביתו לאכילה - **אוֹגְדִין אוֹתוֹ** גם כשמוכרו **בַּשּׁוּק** שאין באיגוד זה דרך סחורה, **כְּגוֹן הַפְּרָשִׁין וְנֵץ הַחֶלֶב:**

משנה ד

הַאוֹמֵר לַפּוֹעֵל: הֵא לָךְ אֶסֶר זֶה וְלִקּוּט לִי יֶרֶק הַיּוֹם - שְׂכָרוֹ מִתֵּר - אין

ר' עובדיה מברטנורא
שיש בהם אכילה ושתייה וסיכה: **לֹאֲכַל דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לֹאֲכַל**. אע"ג דאמרה תורה לאכלה ולא להפסד, אין מחייבים אותו לאכול דבר שאין דרך בני אדם לאכלו כגון תבשיל שנתקלקל, ולא חיישינן אם הולך לאבוד. וכן דבר שאין דרך בני אדם לאכלו אלא ע"י תיקון ובא הוא לאכול כמות שהוא בלא תיקון, כגון לאכול תרדן חזין או לכוס חטין חיות אין שומעין לו: וכן בתרומה וכן במע"ש. לא נתנו אלא לאכילה ושתייה וסיכה: **שְׁנֵתָנָה לְהַדְלִקַת הַנֵּר**. משא"כ בתרומה טהורה, אבל תרומה טמאה מדליקין בה את הנר. ובמע"ש כתיב (דברים כו) ולא בערתי ממנו בטמא אבל בטהור מותר לבער. ובשביעית בין בטמא בין בטהור מותר: **ג** לא במדה ולא במשקל ולא במנין. כדי שימכרו בזול. א"נ מתוך שאין מוכרין אותן כדרך שמוכרים בשאר שנים ינהגו בהם קדושת שביעית ולא אתו לזלוזלי בהו: **אֵף לֹא** אגודות. שלא ימכור כדרך שמוכרים בשאר שנים: ונין חלב. מפורש בפרקין דלעיל: **ד** שכו מותר. ואין בו קדושת שביעית. ואע"ג דשביעית תופסת דמיה, האי לאו דמי

שאסור לאכול בטובה, איך הוא יכול לאכול יחד עם אחרים, הרי הוא אוכל ממה שאסור לו והוא חוטא, והרי אין החוטא נשכר, אלא לפי דבריו. ומה פירות הפירות עצמם לאוכליהן ולא יינתנו לו במתנה, כדי שלא יחזיק טובה על מתן פירות שביעית, ודמיהם יתחלקו לכל אדם על ידי בית דין.³⁴ האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה - קודם שהופרשה ממנה חלה - חייב מיתה בידי שמים, כדן האוכל חלה במזיד. שאף על פי שפירות שביעית פטורים ממעשרות, עיסת שביעית חייבת בחלה.³⁵

פרק עשירי

דיני שמיטת כספים בשביעית

משנה א

שביעית משמטת - מבטלת את המלוה - את ההלוואה, בין שניתנה ההלוואה בשטר ובין שניתנה שלא בשטר.³⁶ הקפת החנות - קניית מצרכים בהקפה אינה משמטת שאין זו הלוואה. ואם עשאה מלוה - שסיכם החנווני עם הקונה את סכום ההקפה ורשם אותו כחוב - הרי זו משמטת.

ר' עובדיה מברטנורא
אין החוטא נשכר. חכמים לדבריו דר"א קאמרי ליה, לדידן מותר לאכול פירות שביעית בין בטובה בין שלא בטובה, אלא לדידך דאמרת אסור לאכול פירות שביעית בטובה היכי קאמרת ינתנו לאוכליהן ושריית למי שנתנו לו פירות שביעית במתנה לאכלן עם אחרים, והלא מצינו חוטא נשכר שאוכל אותן עם כל בני אדם, והדין נותן לפי דבריו שימכרו לאוכליהן שיפרע אותם מה שהן שווין כדי שלא יהא חוטא נשכר והדמים יתחלקו לכל אדם. ואין הלכה כר"א: האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה. דלא תימא אין חלה בשביעית משום דכתיב לאכלה ולא לשריפה וחלה אם נטמאת טעונה שריפה, קמ"ל דראשית עריסותיכם אמרה תורה, מאיזו עסה שתהיה חלה תרימו: י א שביעית משמטת את המלוה. המלוה את חברו ועברה עליו שביעית אחר ההלוואה אינו יכול לתבוע הלוואתו מחבירו כדכתיב (דברים

טו) שמוט כל בעל משה ידו: בשטר. שכתב לו שטר באחריות נכסים ושעבד קרקעות על המלוה דמיחזי כמי שמשכן קרקעות אצלו, אעפ"כ שביעית משמטת: הקפת החנות. שקנה ממנו באמנה: אינה משמטת. דאין זה חוב ואין זו דרך מלוה: ואם עשאה מלוה. שחשב עם הקונה וזקפן עליו

ביאורים והרחבות

34. פירוש: רבי אליעזר סובר כבית שמאי (לעיל ד, ב), שאסור לאכול פירות שביעית בטובה, כלומר להחזיק טובה למי שנותן לו פירות שביעית, שהרי התורה הפקירתם, ולכן אסור לו לאכול לבד, כדי שלא יהא מחזיק טובה לנותן, אלא יאכלו אחרים איתו. ברם, דעת חכמים היא שיכול לאכול לבדו, כבית הלל (שם), שאוכלים בטובה ושלא בטובה, אלא שהם אומרים לרבי אליעזר: לשיטתך, שאין לאכול פירות שביעית בטובה, אם כן מצינו שהחוטא נשכר בכך שאוכל ממה שאסור לו.

35. עיין ברטנורא ד"ה "האוכל מעיסת שביעית עד שלא הורמה חלתה חייב מיתה".
36. המלוה את חברו ועברה עליו שביעית אחר ההלוואה, אינו יכול לתבוע הלוואתו מחברו,

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: הָרִאשׁוֹן הָרִאשׁוֹן מְשֻׁמֵּט -
לאחר שלקח בהקפה פעם שנייה, הקניה הראשונה
היא כמלוה, הואיל והיה ראוי שיתן את מעות הקנייה
הראשונה קודם שיקח את השנייה בהקפה, והקניה
הבאה אחריה - אינה משמטת. נמצא שאם קנה חמש
קניות בהקפה - השביעית משמטת ארבע מתוכן,
והאחרונה, החמישית - אינה משמטת.

שֹׁכֵר שֹׁכֵר - שכר פועל **אֵינוֹ מְשֻׁמֵּט. וְאִם**
עָשָׂא מְלָאכָה - שחיטת הפועל עם בעל הבית וזקף
עליו את השכר בתורת חוב - **הָרִי זֶה מְשֻׁמֵּט.**
רַבִּי יוֹסִי אָמַר: כָּל תְּשׁוּמָה עַל מְלָאכָה
נְפֻסָּקָת בְּשִׁבְעִית - שאסורה לעשותה
בשביעית, כגון עבודות הקרקע - **מְשֻׁמֵּטָה** ואם לא
שילם לו נעשה שכרו כמלוה, ושביעית משמטת.
וְשִׁאֲנָה פּוֹסְקָת בְּשִׁבְעִית - מלאכות המותרות
בשביעית **אֵינָה מְשֻׁמֵּטָה** עד שיעשנו מלוה:

משנה ב

הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּרֶה בשנת השמיטה **וְחִלְקָהּ** בין
הלקוחות **בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה -** של השנה השמינית,
כלומר ביום א' של ראש השנה - **אִם הָיָה הַחֹדֶשׁ**
מְעַבְר - בן שלושים יום³⁷, ונמצא שיום טוב הראשון

את הפרה. בשנה שביעית, וחלקה ביום ראשון של שני ימים טובים של ראש השנה, אם היה
אלול מעובר נמצא דיום א' שנתחלקה היה חול והיה יום אחרון של אלול של שנה השביעית,

ביאורים והרחבות

שנאמר (דברים טו, ב): "שמוט כל בעל משה ידו".

גרסינן בגיטין: (לז, א) רב ושמואל דאמרי תרוייהו: "בשטר" - שטר שיש בו אחריות נכסים
(שכל נכסי הלווה משועבדים לפרעון ההלוואה), "שלא בשטר" - שאין בו אחריות נכסים, כל שכן
מלוה על פה. רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו: "בשטר" - שטר שאין בו
אחריות נכסים, "שלא בשטר" - מלוה על פה, אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט.
³⁷ **פירוש:** בזמן המשנה היו מקדשים את החודש על פי הראייה, אולם מפני קדושת ראש
השנה היו מקדשים מספק את יום ל' באלול עם כניסתו, שמא יבואו עדים ויעידו שראו את
הלבנה, ובית דין יקדשו את יום השלושים ויקבעוהו ראש השנה. ואם לא באו עדים - היה
חודש אלול מעובר, וראש חודש תשרי היה ביום שני של ראש השנה. משנתנו עוסקת במקרה

ר' עובדיה מברטנורא
במלוה: הראשון הראשון
משמט. אם לקח באמנה פעם
ראשונה מן החנות וחזר ולקח
שנייה הראשונה נעשית מלוה
ומשמטת ולא השנייה. חזר
ולקח שלישית. ראשונה ושניה
נעשו מלוות ושביעית משמטתן
ולא השלישית. וכן לעולם,
האחרונה אין שביעית
משמטתה וכל האחרות
שביעית משמטתן, הואיל והיה
ראוי שיתן לו מעות הראשונה
קודם שיקח השנית בהקפה
ולא נתן נעשית הראשונה
מלוה, וכן לעולם. ואין הלכה
כרבי יהודה: כל מלאכה
שפוסקת בשביעית. אם שכר
שכיר זה ממלאכות הפוסקות
בשביעית, כלומר ממלאכות
שאסור לעשותן בשביעית כגון
הרישה וקצירה ועבודת קרקע,
נעשה שכר זה בשביעית
כמלוה, ושביעית משמטת, ואם
לאו, ששכר זה שחייב לו היה
משאר מלאכות שאין אסורות
בשביעית, לא נעשה כמלוה
ואין שביעית משמטת. ואין
הלכה כרבי יוסי: ב השוחט

לְאִישׁ שאין לו קרקע וזקוק להלוואה, אפילו **עַל נְכָסֵי מְלוֹג** של **אִשְׁתּוֹ** - כגון שהקרקע שלה, והוא אוכל פירות, **וְלִיתּוּמִים** הזקוקים להלוואה ואין להם קרקע, כותבים פרוזבול **עַל נְכָסֵי אֶפְסָרוֹפִין** - הממונה על היתומים:

משנה ז

פְּנֵי דְבָוָרִים המונחת על גבי קרקע, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** אומר: **הָרִי הִיא פְּקָרְקָע** ונקנית בכסף, בשטר ובחזקה כקרקע, **וְכֹתֵבִין עָלֶיהָ פְּרוֹזְבוֹל** - אם יש ללווה פְּנֵי, אף על פי שאין לו קרקע, **וְאֵינָה מְקַבֵּלֶת טְמָאָה בְּמִקְוָאָה** שדינה כמחובר שאינו מקבל טומאה, **וְהָרוּדָה מְוֻנָּה** - מחלות דבש שבתוכה **בְּשֶׁבֶת** - **חַיֵּב חֲטָאֵת** כתולש דבר ממקום חיבורו⁴¹.

וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: **אֵינָה פְּקָרְקָע** אלא ככלי, **וְאֵין כֹּתֵבִים עָלֶיהָ פְּרוֹזְבוֹל** כי אינה קרקע, **וּמְקַבֵּלֶת טְמָאָה** אפילו **בְּמִקְוָאָה** המיוחד לה, ככלי, **וְהָרוּדָה מְוֻנָּה בְּשֶׁבֶת** - **פְּטוּר** שאינו כתולש מן המחובר⁴².

משנה ח

לווה **הַמַּחְזִיר חֹב בְּשִׁבְעִיּוֹת**, **יֹאמַר לוֹ** המלוה ללווה: **מְשַׁמֵּט אָנִי. אָמַר לוֹ** הלווה: **אָף עַל פִּי**

חטאת אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת. ואין הל' כר"א: ח המחזיר חוב בשביעית. בסוף שביעית דהיינו בשמיטתה, שאין שביעית משמטת אלא בסופה, שנאמר (דברים טו) מקץ

ר' עובדיה מברטנורא שדה ממושכנת בעיר, בין שאחרים משכנו אותה לו בין שמשכן הוא לאחרים כותבין פרוזבול: כותבין לאיש על נכסי אשתו. כגון קרקע של נכסי מלוג שהוא אוכל פירות: על נכסי אפוסרופין. שלוין לצורך היתומים והיתומים אין להם קרקע: ז כוורת דבורים וכו'. כשהיא מחוברת בטיט הכל מודים שהיא כקרקע לכל דבר, ואם היתה מונחת על גבי יתדות הכל מודים שהיא ככלים ואינה כקרקע, לא נחלקו אלא שמונחת על גבי קרקע ואינה מחוברת בטיט: ר"א אומר הרי היא כקרקע. ונקנית בכסף בשטר ובחזקה כקרקע: וכותבין עליה פרוזבול. אם יש ללווה כוורת כאילו היה לו קרקע: ואינה מקבלת טומאה. כדרך שהקרקע המחובר אינו מקבל טומאה: והרודה. מחלות דבש שבתוכה בשבת חייב חטאת כתולש דבר ממקום חבורו, דכתיב (ש"א יד) ויטבול אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש, אלא מה יער התולש ממנו בשבת חייב

ביאורים והרחבות

נקרא 'טורף לקוחות'. ואם התאריך בשטר מוקדם מזמן כתיבת השטר, כגון שהשטר נכתב בניסן ובתאריך נרשם: א' באדר, נמצא שיכול המלווה בתוקף השטר לטרוף מהלקוחות של חודש אדר, שלא כדין. לכן קנסו חכמים למלווה, שאם שטר מוקדם בידו - הריהו פסול לגמרי. 41. בגמרא בבא בתרא (פ, ב) למדין: כתיב (בשמואל א יד, כז): "ויטבול אותה ביערת הדבש", וכי מה ענין יער אצל דבש? אלא מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת, אף דבש - הרודה ממנו בשבת חייב חטאת.

42. **שינוי בירושלמי שביעית:** אמר רבי אבהו בשם ריש לקיש, טעמא דרבי אליעזר "ויבא העם אל היער והנה הלך דבש" (שם, כו), וכתוב: "ויטבול אותה ביערת הדבש". ורבנין שפיר קאמר רבי

בן ברצוני להחזיר את החוב - יקבל ממנו, שנאמר (דברים טו, ב): "וזה דבר השמטה" ודרשו: די למלוה בדיבור אחד שאומר "משמט אני", ואינו צריך לחזור עליו.

פיוצא בו, רוצח שגלה לעיר מקלטו ורצו אנשי העיר לכבדו - לחלוק לו כבוד, יאמר להם: רוצח אני. אמרו לו: אף על פי כן, יקבל מהם, שנאמר (שם יט, ד): "וזה דבר הרוצח".

משנה ט

לווה המחזיר חוב בשביעית כפי ששינו במשנה הקודמת - רוח חכמים נוחה הימנו לפי שאינו רוצה ליהנות מממון אחרים.

הלוא מן הגר שנתגירו בניו עמו ומת הגר שהלווהו - לא יחזיר את החוב לבניו, לפי שהלכה היא: גר שמת - כל הקודם בנכסיו זכה, ואין בניו שנולדו בהיותו גוי יורשים אותו, ואם בכל זאת יחזיר את החוב לבניו - רוח חכמים נוחה הימנו.

כל המטלטלין נקנין במשיכה ולאחר מכן אין הלוקח או הקונה יכולים לחזור בהם, אך וכל המקיים את דברו אפילו שלא נתן מעות ולא משך את החפץ - רוח חכמים נוחה הימנו שנאמר (ויקרא יט, לו): "והיו צדק יהיה לכם" - שיהא הן שלך צדק, ולאן שלך צדק:

סליק מסכת שביעית

ר' עובדיה מברטנורא שבע שנים: אמר לו אעפ"כ, א"ל הלוא אעפ"כ אני רוצה לפרוע לך: יקבל ממנו. ולא עוד אלא שמותר לו שתהא ידו פשוטה לקבל בשעה שאומר לו משמט אני: שנאמר וזה דבר השמטה. כלומר דבור בעלמא שמוציא מפיו שהוא משמט דין, ובדבור ראשון שאמר משמט אני סגי ואין צריך שיאמר וישנה שנאמר וזה דבר, אין לך אלא דבור ראשון, וכן וזה דבר הרוצח: ט המחזיר חוב בשביעית. לזה שאומר למלוה אעפ"כ, ומחזיר לו מעותיו רוח חכמים נוחה הימנו: לא יחזיר לבניו. אינו חייב להחזיר לבניו אם מת הגר: ואם החזיר רוח חכמים נוחה הימנו. ודוקא לבניו שנתגירו עמו משום דנכרי יורש את אביו מן התורה דכתיב (דברים ב) כי ירושה לעשו נתתי את הר שער, ואם לא יחזיר לבניו יש לחוש שמא יחזרו לסורם שיאמרו אם היו נכרים היו יורשים אביהם והיו צריכין להחזיר להם. אבל אם היתה הורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה דמעולם לא ירשו את אביהם מן התורה ולא היתה ירושה זו ראויה להם לעולם אין

לחוש בזה שמא יחזרו לסורם, והמחזיר להם אין רוח חכמים נוחה הימנו: כל המטלטלין נקנין במשיכה. וכל זמן שלא משך יכול כל אחד מהם לחזור בו, ואע"פ שנתן המעות אין המעות קונות עד שימשוך החפץ הנקנה, ואעפ"כ המקיים את דבריו ואינו חוזר בו ואפילו לא משך רוח חכמים נוחה הימנו, דהכי תניא איפת צדק והין צדק (ויקרא יט) שיהא לאו שלך צדק והין שלך צדק:

ביאורים והרחבות

אליעזר, ואמרינן דכולי עלמא כשמחזרת לקרקע קרקע, מונחת על פי יתירות כולי עלמא מודו שאינה כקרקע, אלא כי פליגי במונחת על גבי קרקע, רבי אליעזר עבד לה כקרקע וכותבין עליה פרוזבול ואינה מקבלת טומאה במקומה והרודה ממנה בשבת חייב, דכתולש דמי, ורבנן לא עבדי לה אלא כתלוש.

ר' עובדיה מברטנורא
להוציא לעז על ס"ת: על
התורה. ברכה שלאחריה: ועל
העבודה. רצה ה' אלהינו: ועל
ההודאה. מודים אנחנו לך: ועל
מחילת עון. אתה בחרתנו,
שחותם בה מלך מוחל וסולח
לעונותינו: ועל המקדש.
שתשרה שכינה בבית המקדש,
וחותם בה בא"י שוכן בציון:
ועל הכהנים. שיקובל
קרבתיהם ברצון. וחותם בה
מקדש הכהנים: ועל שאר
התפלה. שיהו ישראל נושעין
מאויביהם. וחותם בה עמך
ישראל צריכים ישועה בא"י
שומע תפלה: ח בשמיני.
בשנה שמינית של שמיטה
שעברה, שהיא מוצאי שביעית
זו. במוצאי יו"ט ראשון, דכתיב
(דברים ל"א) בחג הסוכות, שומע
אני אפילו ביו"ט אחרון של חג,
ת"ל (שם) בבוא כל ישראל
ליראות, מתחילת חול המועד:

מִמָּוָה שְׁקִרְיָתִי לְפָנֶיכֶם כָּתוּב כָּאֵן וְהִטַּעַם שֶׁלֹּא
לְהוֹצִיא לַעֲז עַל סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שֶׁחֹסֵר קִטְעַ
זֶה בַּתּוֹרָה וּלְכֵן קוֹרֵא אוֹתוֹ בַּעַל פֶּה. (במדבר כט, ז -
יא) "וּבְעֶשְׂוֹר" שֶׁבְּחֻמֹּשׁ הַפְּקוּדִים - סֵפֶר
בְּמַדְבַּר קוֹרֵא עַל פֶּה⁶⁵, וּמִבְּרֶךְ עָלֶיהָ שְׁמוֹנָה
בְּרָכוֹת: עַל הַתּוֹרָה - בְּרָכוֹת הַתּוֹרָה, וְעַל
הַעֲבוּדָה - "רְצָה", וְעַל הַהוֹדָיָה - מוֹדִים אֲנִיכֶם לָךְ,
וְעַל מְחִילַת הָעוֹן - סִלַּח לָנוּ, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ -
שֶׁיִּעֲמֹד עַל מְכוֹנוֹ וְתִשְׁרֶה בּוֹ שְׁכִינָה, וְעַל יִשְׂרָאֵל
- שֶׁלֹּא תִסְתַּלַּק מֵהֶם שְׁכִינָה, וְעַל הַכֹּהֲנִים -
שֶׁיִּתְקַבְּלוּ קִרְבָּנוֹתֵיהֶם בְּרָצוֹן, וְעַל שְׁאֵר הַתּוֹפְלָה⁶⁶:

מעמד הקהל

משנה ח

פְּרִשְׁת הַמִּלֶּךְ בִּיצֵד הִיא נִקְרָאת? מוֹצֵאֵי יוֹם
טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֹג הַסּוּכוֹת, בְּשִׁמְיָי - בִּשְׁנָה
הַשְּׁמִינִית שֶׁל מַחְזוֹר הַשְּׁמִיטָה בְּמוֹצֵאֵי שְׁבִיעִית
- לְאַחֵר שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה, עוֹשִׂין לוֹ בִּימָה שֶׁל עֵץ
בְּעֶזְרָה, וְהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ, שְׁנֹאמֵר (דברים לא,
י): "מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד" וְגו' ⁶⁷. חֲזַן

הַכְּנֶסֶת - הַשְּׁמֵשׁ נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתֵנָה לְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת, וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת
נוֹתֵנָה לְסֵגָן, וְהַסֵּגָן נוֹתֵנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל נוֹתֵנָה לְמִלֶּךְ מִשּׁוֹם כְּבוֹדוֹ

ביאורים והרחבות

65. בגמרא (מא, א) שואלין: מדוע קורא בעל פה, יגלול את ספר התורה ויקרא מן הכתב? והשיבו: אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת: לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור (מפני טורח הציבור). ושואלין: שיביאו ספר תורה נוסף, ויקראו בו? והשיבו: רב הונא בר יהודה אמר: משום פגמו של ראשון (שלא יאמרו שנמצא בו פסול). רבי שמעון בן לקיש אמר: לפי שאין מברכין ברכה שאינה צריכה (שאם יביאו ספר תורה אחר יצטרכו לברך עליו בתחילה).

66. בגמרא (מא, א) למדין שכך הוא נוסח של "שאר התפלה": "תחנה רנה ובקשה שעמך ישראל צריכין ליושע", וחותרם ב"שומע תפלה". מכאן ואילך כל אחד ואחד מביא ספר תורה מתוך ביתו וקורא בו. וכל כך למה (מביאים ספרי תורה)? כדי להראות חזותו (מראהו) לרבים (משום חיבוב מצוה).

67. נאמר בתורה (דברים לא, י - יב) במצוות הקלה: "וַיִּצֹו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד שְׁנַת הַשְּׁמִטָה בְּחַג הַסּוּכוֹת. בָּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לִקְרֹאת אֶת פָּנֵי ה' אֱלֹהֶיהָ בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם. הִקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף

ר' עובדיה מברטנורא
אגריפס המלך. מורעו של
הורדוס היה, ובימיו נחרב בית
שני: זלגו עיניו דמעות.
שהמקרא הזה פוסלו מן
המלכות: אחינו אתה. שאמו
מישראל: וקורא מתחלת אלה
הדברים עד שמע. שבואתחנן.
ומחבר עם פרשת שמע פרשת
והיה אם שמע, שיש בפרשת
שמע קבלת מלכות שמים
ובפרשת והיה אם שמע קבלת
עול מצות. ומדלג, וקורא עשר
תעשר. ומשם מדלג וקורא כי
תכלה לעשר מפני שהוא זמן
אסיף ומתנות עניים והפרשת
תרומות ומעשרות. ואע"פ
שפרשת המלך בין עשר לכי
תכלה לעשר, היה קורא אותם
יחד, שלא להפסיק במעשרות.
ואח"כ ברכות וקללות, שהן
קבלת גזרות ועונשים של
תורה. וחזור וקורא פרשת
המלך, שום תשים עליך מלך:

של המלך, וְהַמֶּלֶךְ עוֹמֵד וּמִקְבֵּל וְקוֹרֵא יוֹשֵׁב.
אֲגָרִיפִס הַמֶּלֶךְ שהיה מזרע הורדוס האדומי עֹמֵד
וְקִבֵּל וְקוֹרֵא עוֹמֵד ולא בישיבה, וְשִׁבְחוּהוּ
חֲכָמִים על כך. וְכִשְׁהִגִּיעַ לְ"לֹא תוֹכֵל לָתֵת
עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי" (שם יז, טו), זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת.
אָמְרוּ לוֹ: אַל תִּתִּירָא אֲגָרִיפִס, אָחִינוּ אַתָּה,
אָחִינוּ אַתָּה, אָחִינוּ אַתָּה⁶⁸.
וְקוֹרֵא הַמֶּלֶךְ מִתְחַלֵּת "אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים" (דברים
א, א) עַד "שִׁמְעֵה", וְ"שִׁמְעֵה" (שם ו, ד - ט), "וְהָיָה
אִם שִׁמְעֵה" (שם יא, יג - כא), "עֲשֵׂה תַעֲשֶׂה" (שם
יד, כב - כט), "כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹר" (שם כו, יב - טו),
וּפְרִשֶׁת הַמֶּלֶךְ (שם יז, יד - כ), וּבְרָכוֹת וּקְלָלוֹת
(שם כח, א - סט), עַד שְׁגוֹמֵר כָּל הַפְּרָשָׁה⁶⁹.
בְּרָכוֹת שִׁכְחָן גְּדוֹל מְבַרֵּךְ אוֹתָן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,
הַמֶּלֶךְ מְבַרֵּךְ אוֹתָן בְּמַעֲמֵד זֶה, אֲלֵא שְׁנוֹתָן
בְּרָכָה שֶׁל רָגְלִים - "אתה בחרתנו" וחיותם "מקדש
ישראל והזמנים" תַּחַת - בְּמִקּוֹם בְּרַכַּת מְחִילַת
הָעוֹן שֶׁבְּיוֹם הַכִּפּוּרִים:

ביאורים והרחבות

וְגֵרָה אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיהָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וְיִרְאוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְיִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל
דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת".

בגמרא (מא, א) למדין שהיה צורך בכל הפירוט בקביעת התאריך: "מִקֶּחַ שְׁבַע שָׁנִים בְּמַעַד
שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה בְּחַג הַסִּכּוֹת, בָּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל". כיצד? אם היה כתוב רק "מִקֶּחַ" הייתי אומר
שנמנה ונעשה מצוות הקהל שבע שנים מזמן כניסתם לארץ, ואף על פי שלא הזדמנה
שמיטה, לכן כתב "במועד שנת השמיטה". ואם היה כתוב רק "בשנת השמיטה" הייתי אומר
בסוף שנת השמיטה, לכן כתב "במועד", וכיוון שבסוף השנה אין שום מועד, בהכרח שהכוונה
היא בחודש תשרי. ואם היה כתוב רק "במועד" הייתי אומר שנעשה מראש השנה שגם הוא
מועד, לכן כתב "בחג הסוכות". ואם היה כתוב רק "בחג הסוכות", הייתי אומר אפילו ביום
טוב אחרון של חג, לכן כתב "בבוא כל ישראל", לומר: מתחילת המועד מיד כאשר באים כל
ישראל.

68. בגמרא (מא, ב) למדין על דברי חכמים לאגריפס, תנא משמיה דרבי נתן: באותה שעה
נתחייבו שונאי ישראל (לשון נקיה) כלייה, שהחניפו לו לאגריפס.

69. טעם קריאת פרשיות אלו: שמע - קבלת עול מלכות שמיים. והיה אם שמע - עול מצוות.
מעשרות - מפני שהוא זמן אסיף להזכיר לעם מתנות עניים והפרשת תרומות. ברכות וקללות
- קבלת בריתות של תורה.